

STURE ESKILSSON:

Den offentliga inkompetensen och dess konsekvenser

De offentliga institutionerna kan inte längre sköta sina uppgifter. Exempelen härpå blir allt fler.

Svenska folket är tålmodigt intill förtvivlan, men det finns trots allt en gräns. En praktisk proteströrelse mot den offentliga oförmågan håller på att ta fart. Det gäller att lösa problemen innan den offentliga sektorn tömts på sina bästa krafter.

Utredningen av mordet på Olof Palme är ett typiskt tidens tecken. Det har spekulerats mycket kring bristen på rimligt polisagerande i sammanhanget. Men det troligaste är dock att de många frågetecknen inte har sin grund i någon fantasieggande konspiration utan handlar om inkompetens av större djup och bredd än vad vi kunnat föreställa oss. Från den första, elementära bristen på åtgärder till den tragiskt parodiska konflikten mellan polis och åklagare och den högsta statsledningens oförmåga att rätta upp skeendet är inkompetens den gemensamma nämnaren.

Den offentliga sektorns inkompetens har många ansikten men man kan identifiera två huvudriktningar. Den första är de offentliga institutionernas successivt förvärvade oförmåga att sköta sina uppgifter. Polisen klarar inte ut brott. Sjukvårdens köer ökar snabbare än kostnaderna. Socialvården klarar inte av klienterna, man har nog med sina egna problem. Cash-management blir amatörmässig spekulation med skattebetalarnas pengar. Generellt gäller att administrationen växer och att varje besparingsförsök går ut över verksamheter men aldrig över byråkratin.

Det andra huvudspåret handlar om en försämring av kvaliteten på de politiska besluten. Vi finner det på alla nivåer. Kommunerna bygger ishockeyhallar men har inte råd att ge skolbarnen bra mat. Alla vill ha en bättre miljö – stoppa försurningen som dödar skog – politikerna beslutar att satsa på kolkraft. Vår tids farsot – aids – utlöser många lamentationer, så småningom en annonskampanj, men man ryggar för de svåra åtgärdsbesluten. I bostadspolitiken satsar man på

Sture Eskilsson är ordförande i AB Timbro.

de välkända, utsiktslösa regleringarna.

De stora politiska besluten går påfallande ofta mot en känd folkvilja. Sju av tio svenskar ville inte ha löntagarfonder. Det fick vi. En majoritet av folket vill stärka försvaret. Så blir det inte. Barn och föräldrar vill ha betyg i skolan. De tas bort. Folket vill ha sänkta skatter. De höjs.

Omvandlingen har börjat

Svenska folket är som bekant tålmodigt intill förtvivlan. Men en praktisk proteströrelse mot den offentliga oförmågan håller på att ta fart. Det handlar om privatisering. Sophantering, barndaghem, socialvård, fastighetsförvaltning, datahantering – gamla tabuföreställningar är nedrivna och vi ser dagligen nya exempel på den rörlighet som bara för några år sedan hade varit otänkbar. Alltjämt är det marginella företeelser i förhållande till den gigantiska offentliga sektorns totala storlek. Men det är en rörelse med momentum och den kan snart sätta oss i en helt ny situation.

Vi kan nog lita på att de verksamheter som går över i privat regi blir bättre skötta. De kommer också att dra mindre kostnader trots att löneläget än bättre än i den offentliga verksamheten. Som alltid i nya skeenden blir det ett positivt gallrat urval av personer som söker sig till de nya verksamheterna. Bekymret blir att den offentliga sektorn dräneras på sina bästa krafter och kvaliteten sjunker ytterligare.

Krisen oundviklig

De offentliga facken kommer att försöka motverka denna utveckling genom att

stoppa privatiseringen och höja *alla* offentliga löner. Dammluckan har redan öppnats och går inte att stänga med nuvarande tryck. Skattebetalarna kommer inte att acceptera höjda kostnader för att ge högre löner åt offentliganställda som drar på sig allt mer av deras berättigade missnöje. Därför är det sannolikt att proletariseringen av de offentliganställda kommer att fortsätta. En fördjupning av den offentliga sektorns kris är ofrånkomlig.

Detta är naturligtvis ett mycket bekymmersamt perspektiv. Ett bra samhälle kan inte fungera utan ett väl fungerande rättsväsende, ett välbemannat försvar, ett skolsystem som erbjuder våra barn den utbildning de har rätt att kräva – detta bara för att nämna några centrala verksamhetsområden för den offentliga sektorn. Och offentligt anställda som gör en god insats bör naturligtvis ha lika bra betalt som privatanställda.

Problemen går inte att lösa med höjda anslag. Den socialdemokratiska svenska modellen har kommit till vägs ände. Det krävs ett politiskt nytänkande för att undvika en långdragen fördjupning av den offentliga sektorns inkompetenskris. Målet måste vara att göra den så kortlivad som möjligt. Det gäller att så snabbt som möjligt söka uppnå en ny balanspunkt där de totala offentliga verksamheterna reducerats till en nivå som gör att man har råd att satsa på kvalitet i den kärna som finns kvar.

Vägen ur krisen

Vägen fram mot detta mål kommer inte att bli enkel. De offentliga facken kommer att göra allt motstånd de är mäktiga och det är möjligt att de kommer att lyc-

kas få med sig hela arbetarrörelsen i en sista ideologisk försvarsstrid för den gamla välfärdsmodellen. På förnyarnas sida kommer dock att stå inte bara privatanställda skattebetalare utan också de offentliganställda som ser större personliga möjligheter i en omvandling än i en ändå bristfälligt tryggad, illa betald offentlig sysselsättning. Bestående hinder mot privatisering kan i ett sådant läge innebära att de anställda söker sig till helt andra områden och resultatet blir luckor i samhällets försörjning med viktiga tjänster. Välfärden i samhället måste tryggas genom att omstruktureringen sker så snabbt som möjligt.

Hur ska då detta gå till? Vilken beredskap finns hos partier, hos allmänheten? Ja beredskapen är väl ungefär som inför andra världskriget – inte god om sanningen ska fram, men inte helt obefintlig heller. Faktiskt har vi numera en skattedebatt som handlar om sänkningars möjlighet och önskvärdhet och det var mycket länge sedan någon politiker hördes tala om behovet av att vidga den offentliga sektorn. Och t o m socialdemokraternas partisekreterare vinnlägger sig om en marginell förståelse för privatiseringssträvanden. Men honnörordet som vinner ankläng i massmedierna är alltså "slå vakt om" inte "förändra". Och det är alltså fel. Ju längre vi slår vakt om välfärdsstaten i nuvarande utformning desto djupare kommer den offentliga sektorns kris att bli.

Välfärd med kvalitet

Skälet till den påtagliga försiktigheten när det gäller en öppen diskussion om beho-

vet av systemförändringar ligger i erfarenheterna från den senaste valrörelsen. Socialdemokraternas grovt demagogiska angrepp på moderaterna för att vilja "rasera välfärdsstaten" eldade inte bara de egna valarbetarna utan lyckades också få en hel del borgerliga väljare att bli betänksamma. Och fp:s anslutning till "slå vakt om"-falangen gjorde naturligtvis sitt.

Till en väsentlig del handlar det om den inte ovanliga konflikten i politiken mellan det kortsiktigt attraktiva och det långsiktigt nödvändiga. Dagens problem beror i hög grad på att politikerna odlat det "politiskt möjligas" konst. Men politik består nu inte bara av exempel på att kortsiktig taktiskhet ger utdelning utan också på att en konsekvent linje lönar sig. För min del tror jag också att där ligger en växande jackpot och väntar som belöning för den som har modet och förmågan att ge den osminkade sanningen om dagens problem och visionen av den möjliga, goda framtiden.

Semantiken har som bekant sin stora betydelse i politiken. Det är viktigt att arbetet på att bryta den offentliga sektorns kris ges en konstruktiv rubricering. En ny mix av personligt ansvarstagande, privata lösningar och förbättrad offentlig service skulle exempelvis kunna sammanfattas i orden *välfärd med kvalitet*.

1976 försökte den första borgerliga regeringen driva socialdemokratisk politik bättre än socialdemokraterna. Det misslyckades man med. Nu är tiden inne att bedriva borgerlig politik. Det borde kännas som en angelägen utmaning för de borgerliga partierna att bli bäst i den grenen.